

"ויקרו למשפט, והנה משפח"

מגמות במשפט בעבירת הסחר בבני אדם

2006

מוקד סיוע לעובדים זרים

This project is funded by the European Union

כתיבה: נעמי לבנקרון
עריכה: אלה קרן
עיצוב כריכה: אילת גזית

על 'מוקד סיוע לעובדים זרים'

'מוקד סיוע לעובדים זרים' היא עמותה א-מפלגתית וללא מטרת רווח, הפועלת להגן על זכויותיהם של מהגרי עבודה ולמגר את הסחר בבני אדם בישראל, מתוך שאיפה לבנות חברה ישראלית צודקת, שיוונית ודמוקרטית המקדמת סובלנות והגנה על חלשים. פעילות המוקד מתמקדת במתן מידע על זכויות, בייעוץ וייצוג משפטי, בהגברת מודעות הציבור ובשינוי המדיניות הממשלתית במטרה למנוע תנאים של עבדות מודרנית בישראל. פעילות 'מוקד סיוע לעובדים זרים' מתאפשרת הודות לעבודתם של מתנדבים ולתמיכתם הנדיבה של אנשים פרטיים וקרנות, ובראשן הקרן החדשה לישראל.

מוקד סיוע לעובדים זרים

רח' נחלת בנימין 75, תל אביב, 65154.
טלפון 03-5602530 ; פקס 03-5605175
דואר אלקטרוני: info@hotline.org.il
אתר: <http://www.hotline.org.il>

תודות

ברצוננו להודות לעידן חילי על הסיוע הרב במחקר, ולעדי וילינגר, אפרת רותם ושבי קורזן, על הערותיהן המועילות לדו"ח. תודה מיוחדת שלוחה למתנדבי "מוקד סיוע לעובדים זרים" ולתלמידי הקליניקה למאבק בסחר בנשים מטעם האוניברסיטה העברית – על פעילותם ללא לאות למען קידום זכויות קורבנות הסחר בבני אדם.

מחקר מדיניות זה נכתב במסגרת פרויקט משותף ל'מוקד סיוע לעובדים זרים' ו'אשה לאשה' - מרכז פמיניסטי חיפה, במימון האיחוד האירופי.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of the Hotline for Migrant Workers and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

תוכן עניינים

6.....	מבוא
7.....	1. שינויי חקיקה
7.....	תיקון לחוק איסור סחר בבני אדם
8.....	הנחיות פרקליטות המדינה
9.....	2. סוגיות עקרוניות בפסיקה
9.....	דיון בעבירת האינוס
9.....	הסדרי טיעון
10.....	מעצרים ובקשות להארכת מעצר
11.....	פסקי דין נוספים המשיקים לתחום הסחר ומשליכים על המאבק בו
12.....	סחר חוזר
13.....	3. ענישה
13.....	רצידיביזם
15.....	עונשי מאסר
16.....	ועדות שחרורים
17.....	ענישה כלכלית
18.....	4. זכויות הקורבנות של הסחר בבני אדם
18.....	פיצויים בהליך הפלילי
19.....	פיצויים בהליך אזרחי: תביעות אזרחיות כנגד סוחרי אדם
20.....	תביעות נזיקיות של קורבנות סחר נגד משטרת ישראל בגין כליאת שווא
20.....	יישום חוק זכויות נפגעי עבירה
22.....	פרסום שמות קורבנות הסחר
22.....	5. "תיק המחילות"
24.....	המלצות
24.....	ענישה
24.....	הפרקליטות
24.....	בתי המשפט
25.....	מאבק כלכלי בסחר בבני אדם
25.....	הקרן למאבק בסחר בבני אדם ושיקום קורבנותיו

מבוא

דו"ח זה מבקש לבחון את התנהלותה של מערכת המשפט, ובעיקר את מדיניותם של הפרקליטות ושל בתי המשפט ביחס לעבירת הסחר בנשים בשנת 2006. הדו"ח אינו מתייחס לתופעת הסחר בנשים בשנה זו, אלא מנתח תיקים שנדונו והליכים שהסתיימו במהלכה אך העבירות עצמן בוצעו קודם לכן. הדו"ח מקיף חקיקה, פסיקה, ענישה וזכויות של קורבנות סחר. מטרותיו הן לחשוף את המגמות העיקריות ביחס לעבירה זו ולקורבנותיה, לאתר את הכשלים, ולבסוף להציע דרכים לתקנם.

הדו"ח בחן את השינויים שחלו בשנת 2006 בחקיקה ובהנחיות הפרקליטות ביחס לעבירת הסחר בבני אדם, וכן סקר את הפסיקה שפורסמה במאגרים הממוחשבים או הועברה בידי עורכי דין שייצגו צדדים בהליכים משפטיים שונים הקשורים לעבירת הסחר בנשים למטרות עיסוק בזנות, ועבירות גלות (סרסרות), הבאת אדם לזנות, וכן הדחת עד, איומים, ושיבוש מהלכי משפט). בסך הכל נבדקו 17 גזרי דין, 7 הכרעות דין, 8 פסקי דין בערעורים, 6 פסקי דין בתביעות אזרחיות שהגישו קורבנות סחר נגד סוחריהן, 3 פסקי דין של בית המשפט לעניינים מנהליים בעתירות כנגד החלטותיה של וועדות שחרורים, 17 החלטות שונות בענייני מעצרים ועתירה אחת לבג"צ, אשר בהם נדונו ענייניהם של 78 נאשמים ומורשעים שונים בעבירת הסחר.

ממצאיו העיקריים של הדו"ח הם:

- כשליש מהנאשמים שעניינם נדון השנה הינם עבריינים בעלי הרשעות קודמות בתחום הסחר ועבירות גלות, אשר ענישתם הקודמת לא הרתיעה אותם מלחזור ולבצע עבירות נוספות בתחום זה.
- עונשי המאסר נותרו השנה נמוכים בהשוואה לאלה שנפסקו בשנים הקודמות. רק לנאשמים ספורים, 4 מבין 30 שדינם נגזר השנה, נפסק עונש הגבוה מן הרף המינימלי לעבירת הסחר, העומד על 4 שנות מאסר.
- האכיפה הכלכלית נותרה אף היא דלה, הן במספר ובגובה הקנסות שהוטלו,¹ והן בגובה הפיצויים שנפסקו לקורבנות.² בתביעות אזרחיות של קורבנות סחר כנגד סוחריהן פסקו בתי המשפט סכומים שונים, המגיעים גם למאות אלפי שקלים, אך ברוב המקרים הם לא שולמו להן בפועל.
- מערכת המשפט חסרה נורמות אחידות לפסיקה ולענישה של עבירות סחר, וישנם הבדלים ניכרים ביחסם של הרכבים שונים לחומרת עבירת הסחר ובמידת רגישותם לצרכי הקורבנות.

¹ רק על שמונה מבין שלושים נאשמים שדינם נגזר בשנת 2006 הוטלו קנסות. הסכום הכולל של הקנסות היה 159,000 ש"ח.
² הפיצוי הגבוה ביותר שנפסק לקורבן סחר הוא 130,000 ש"ח. סך כל הפיצויים בשנת 2006, היה 314,400 ש"ח לשלושים עדות תביעה. לפחות לארבע עדות תביעה לא נפסק כל פיצוי.

1. שינויי חקיקה

תיקון לחוק איסור סחר בבני אדם

בקיץ 2006, בזמן פגרת הכנסת ובמקביל למלחמת לבנון השנייה, נערכה בוועדת חוקה חוק ומשפט שורת דיונים בנושא חוק איסור הסחר בבני אדם (תיקוני חקיקה). אווירת הבהילות בדיונים נבעה מכך שדו"ח מחלקת המדינה של ארצות הברית שפורסם בשנה זו, כלל את ישראל ברשימת המדינות המצריכות מעקב מיוחד, ובעיקר תבע ממנה לשפר את יחסה לקורבנות סחר למטרות עבדות ועבודת כפייה. ארגוני זכויות אדם השתתפו בדיונים, אך רק חלק מעמדותיהם התקבלו בחקיקה. החוק שפורסם באוקטובר 2006, החמיר את הענישה על עבירת הסחר בבני אדם. הוא אסר על החזקת אדם בתנאי עבדות בלי קשר להסכמת הקורבן למצבו זה וקבע עונש של 16 שנות מאסר על עבירה זו. החוק אסר עבודת כפיה והטיל עליה עונש של 7 שנות מאסר. כמו כן, נאסר על סחר באיברים ולצורך הולדת ילדים. העונש בגין נטילת דרכון הוחמר משנת מאסר ל-3 שנים, ובנסיבות מחמירות ל-5 שנות מאסר. גם העונש בגין עבירת עושק הוחמר ל-3 שנים.

לעומת ההחמרה בענישה, השינויים שנעשו בחוק ביחס לזכויות הקורבנות היו מועטים ולא מספקים. נוכח העובדה שעד כה נפסקו פיצויים נמוכים, אם בכלל, לקורבנות הסחר, טענו ארגוני זכויות אדם כי יש לקבוע בחוק פיצוי מינימום של 50% מהפיצוי המרבי לקורבנות העבירה. טענתם נדחתה, ובמקום זאת קבע החוק כי שופט שלא יפצה קורבן סחר יצטרך לנמק בגזר דינו מדוע לא פסק פיצוי. החוק גם קבע כי אפשר לחלט רכוש של סוחר אדם וכי כספי החילוט יועברו לקרן מיוחדת. לפחות חצי מכספי הקרן ישמשו לשיקום הקורבנות ובשאר הכסף יעשה שימוש לשם פיצוי קורבנות שבידם פסק דין חלוט כנגד האדם שסחר בהם, שאי אפשר לממשו ולמטרות אכיפה. טענת הארגונים, כי יש להותיר את כספי הקרן בידי הקורבנות, וכי על המדינה לשאת בכל הוצאות האכיפה והשיקום של הקורבנות, בין שמסרו עדות ובין אם לא, נדחתה.³

בנוסף, קבע החוק בהוראת שעה לשנתיים כי קורבנות סחר ועבדות (אך לא עבודת כפיה) יהיו זכאים לקבלת סיוע משפטי מלשכות הסיוע המשפטי של משרד המשפטים. הכנסת סירבה להתייחס לנושא אשרות השהייה בחוק והותירה אותו לשיקול דעתו של שר הפנים. שיקול דעת זה הינו רחב מדי, מבלי שיקבע נוהל סדור או הנחיות ברורות ושיקופות לפיהן ניתנת האשרה או נדחת בקשה לה.⁴ אף שהחוק נכנס לתוקף בשנת 2006, השלכותיו העיקריות יתבררו בשנים הבאות.

³ קורבנות סחר יכולים להימנע ממתן עדות בשל סיבות שונות, ובהן חשש מן הסוחר, אי יכולת של המשטרה לאתר, או בשל העובדה שאותו סוחר כבר נשפט והורשע על עדויות של קורבנות אחרים.
⁴ נעמי לבנקרון וטל רביב, **אשרות לקורבנות סחר בבני אדם בישראל: בין המצוי והרצוי**, 2006.

הנחיות פרקליטות המדינה

בינואר 2006 עודכנו הנחיות הפרקליטות ביחס לסחר בבני אדם.⁵ ההנחיות שמרו על הבחנה ברורה בין עבירת הסחר שעליה הוכרז מאבק חורמה, לבין עבירות הקשורות לזנות (סרסרות וניהול בתי בושת). אמנם עבירות אלה אסורות על פי חוק, אך לפי הנחיות הפרקליטות יש לפעול נגדן רק כאשר הן מהוות מטריד לציבור, אם מדובר בקטינים, או כשהן כרוכות בפעילות פלילית נוספת. הנחיות אלו אינן עולות בקנה אחד עם פסיקת בתי המשפט, ולפיה סרסרות וסחר הן עבירות משיקות הניזונות זו מזו. כך קבע השופט חשין:

"הנה-כי-כן, עבירת הסרסרות אינה כה רחוקה מעבירת הסחר בבני אדם, ומכאן השקפתי כי אין זה נכון למתוח קו ברור בין שתי עבירות אלו. יתר-על-כן: הסרסורים למעשי זנות מסוכנים הם לא פחות מאשר העוסקים בעבירה השפלה של סחר בבני אדם."⁶

לא ברור מדוע הפרקליטות שמרה את ההבחנה המלאכותית בין זנות שהיא תוצר של סחר בבני אדם לבין זנות שאיננה כזו. ככל שההנחיות מאפשרות יצירת תשתית של סרסרות וניהול מקומות לשם עיסוק בזנות, רשויות האכיפה לא יוכלו לדעת באיזה שלב החלה התשתית הקיימת לעשות שימוש בקורבנות סחר. בעיה נוספת הטמונה בהנחיות אלו היא כי סנגורי הסרסורים עושים בהן שימוש כדי להשיג ענישה מקלה ללקוחותיהם. הם מדגישים כי למעשה, ההנחיות מעניקות לבתי הבושת ולסרסורים את הלגיטימציה ששלל מהם המחוקק. למשל בעניינו של **ניר אילת** ביקש הסנגור לבטל את כתב האישום מטעמי צדק, שכן מרשו הועמד לדין בניגוד להנחיות פרקליטות המדינה.⁷ בעניין סיגל נעים קיבל בית המשפט הסדר טיעון בין הצדדים ביחס לנאשמת שהורשעה בעבירת החזקת וניהול מקום לשם עיסוק בזנות, תוך שהוא קבע:

"... למרות שאין זו הסתבכותה הראשונה של הנאשמת בעבירה מסוג זה, בהתחשב בהודאתה בתקופה הקצרה יחסית שבה החזיקה את המקום, **נפיצות התופעה ולמרות שהיא ידועה וגלויה, המשטרה איננה יוזמת הליכי אכיפה נגד מקומות כאלה באם העיסוק בזנות אינו מלווה בעבירות אחרות**, ועמדת התביעה שהמליצה בפני כאמור לעיל, להסתפק במאסר מותנה, הגעתי למסקנה, שלמרות, שאין זו הסתבכותה היחידה של הנאשמת בפלילים ככלל, ובעבירה נשוא הרשעתה בפרט, **לאור הנחיות פרקליטת המדינה**, ובהעדר נסיבות חמורות מיוחדות המצדיקות מיצוי מלוא חומרת הדין עם הנאשמת, הגעתי למסקנה שאין הכרח להטיל עליה מאסר בפועל..."⁸

⁵ הנחיות קודמות בעניין זה פורסמו בתאריכים 25.7.1990; 2.1.1994; 1.8.2002; 1.1.2003.
⁶ בש"פ 199/04 **אילצנקו נ' מ"י פ"ד נח (4) 485, 481**. בית המשפט העליון קבע כי רוחם של דברים אלה שנאמרו ביחס לסרסרות בנסיבות מחמירות, מרחפת על סרסרות בכלל. ראו: ע"פ 10545/05 **מ"י נ' אלדנקו ואח' (פסק דין מיום 6.2.2006)**.
⁷ ת"פ (ת"א) 4990/04 **מ"י נ' אילת** (הכרעת דין מיום 13.3.2006).
⁸ ת"פ (תא) 1139/06 **מ"י נ' נעים** (גזר דין מיום 13.11.2006). ההדגשות שלי.

2. סוגיות עקרוניות בפסיקה

דיון בעבירת האינוס

קורבנות סחר חשופות לעבירת אינוס משתי קבוצות גברים: האחת - סוחריהן והאנשים המסייעים להם (סרסורים, קופאים, נהגים), והשנייה - לקוחותיהן. עבירת אינוס בידי סוחרים נדונה בבתי משפט לעתים רחוקות יותר מכפי שהיא מתרחשת במציאות. עם זאת, בשנים האחרונות נקבעו מספר תקדימים חשובים ביחס למעשי אונס אלו. נקבע שדי בשתיקה אף ללא הבעת התנגדות פיזית או מילולית כדי להרשיע סוחר נשים באינוס, שכן לא נעשה על ידו בירור האם יש הסכמה מצד האישה, דבר המורה על עצימת עיניים.⁹ הכרעת הדין שהתקבלה השנה בעניין יאן נורמטוב הוסיפה נדבך חשוב בנושא זה:

"דברי נטליה במשטרה שהיא לא הסכימה לביצוע יחסי מין עם הנאשם, אולם לא התנגדה לכך בשל כך שהנאשם 2 נתן לה את ההרגשה כי הוא "בעל הבית שלה", אינם מתארים הסכמה חופשית, אלא השלמה בלית ברירה... הנסיבות במקרה דנא, העומדות על החיבור בין עבירת סחר לעבירת אינוס תוך כדי עצימת עיניים, מלמדות שנאשם 2 אכן התעלם בפועל מחשד ממשי לאפשרות של העדר הסכמה חופשית מטעם נטליה. משנמנע נאשם 2 לברר את הסכמתה, דינו כמודע לה."¹⁰

אולם, למרות ההתקדמות ביחס לעבירת האינוס מצד סוחרים כלפי קורבנותיהם, בתי המשפט טרם עשו את הדרך הנדרשת ביחס ללקוחותיהן של הנשים, הזוכים בלגיטימציה מלאה, גם במקרים בהם קיימת סבירות גבוהה כי יכולים היו וצריכים היו לדעת שמדובר בנשים שאינן יכולות להביע הסכמה של ממש. כמו כן, הפסיקה לא עסקה בשאלה האם סוחרי נשים סייעו ושילדו לאינוסן של הנשים בידי לקוחותיהן.

הסדרי טיעון

בעת ניהול תיק בבית המשפט יכולים התביעה והסנגוריה להגיע לשני סוגים של הסדרי טיעון: האחד, הסדר לעניין עובדות כתב האישום, ובמסגרתו חלק מן האישומים ימחקו מכתב האישום או יומרו לעבירות קלות יותר. בהסדר מהסוג השני מחליטים הצדדים מהו העונש הראוי לעבירה זו. יש להדגיש כי בתי המשפט אינם אמורים להוות חותמת גומי להחלטת הצדדים, ויש בידם הסמכות לדחות הסדר טיעון אם נפל פגם מהותי בשיקולי התביעה, באופן שנוצר יחס לא מאוזן בין ההקלה שניתנה לנאשם לבין אינטרס הציבור. בפועל בתי המשפט ממעטים לעשות כן בתיקי סחר בבני אדם. פסיקת 2006 כוללת 8 הסדרי טיעון לעניין העובדות, ו-11 הסדרי טיעון לגבי העובדות והעונש. לגבי 5 נאשמים הוסרה עבירת הסחר מכתב האישום ולפחות 4 מהם קיבלו עונש נמוך מעונש המינימום.¹¹

בישיבת וועדת המשנה של ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת לסחר בנשים שנערכה במאי 2005, אמר סגן מנהל בתי המשפט, השופט אלון גילון, כי ברוב התיקים, הסדרי הטיעון מוגשים לבתי משפט

⁹ תפ"ח (ב"ש) 904/03 מ"י נ' זלצקי, תק- מח 2004(4) 4017, סעיפים 10-13.
¹⁰ תפ"ח (ב"ש) 959/05 מ"י נ' נורמטוב ואח' (הכרעת דין מיום 18.9.2006), עמ' 72. ראו גם תפ"ח (ת"א) 1141/04 מ"י נ' עופר (הכרעת דין מיום 3.10.2006) עמ' 49.
¹¹ גזר דינו של החמישי לא פורסם.

כוללים את הענישה המוצעת על ידי הצדדים, וכי על פי רוב, בית משפט אינו מנצל את סמכותו לדחות את ההסדר. לטענתו, אילו הצדדים היו מותירים לשופטים שיקול הדעת לגבי העונש, יתכן שרף הענישה היה עולה.¹² איננו סבורים שקיימת בעיה בעצם קיומם של הסדרי טיעון בתיקי סחר בבני אדם ואנו מודעים ליתרונותיהם, כמו לחסוך מן הנשים את החוויה הקשה הכרוכה במתן עדות וחיסכון בזמן שיפוטי יקר. כמו כן, אין ספק כי במסגרת הסדר טיעון הפרקליטות יכולה לדרוש ענישה מחמירה, ולא להתפשר על רף ענישה נמוך. אולם, קשה להתעלם מן התחושה הבלתי נוחה כי רוב הדיונים בהסדרי טיעון בתיקי סחר מניחים מראש עונש מינימום - ארבע שנות מאסר, ומשם נבחנת רק השאלה עד כמה אפשר להפחית אותו ובאילו דרכים.

מעצרים ובקשות להארכת מעצר

בשנת 2006 נותרה על כנה ההלכה הקובעת כי כאשר אדם נאשם בסחר בנשים לשם עיסוק בזנות או מעורב בעבירה זו, דינו מעצר עד תום ההליכים, וזאת בשל המסוכנות הגבוהה הנשקפת ממנו. הדבר נכון גם ביחס לסרסרות הכרוכה בסחר.¹³ חוק סדר הדין הפלילי מאפשר לעצור אדם למשך 9 חודשים לצורך ניהול משפטו.¹⁴ הארכת מעצר מעבר לתקופה זו דורשת אישור של בית המשפט העליון. פרשיות סחר הן, לעתים קרובות, פרשיות סבוכות. יש בהן עדי תביעה רבים ואת חלקם יש לשמוע בליווי תרגום, דבר המוביל להתמשכות ההליכים בתיק. עם זאת, יש לציין כי בכחצי מתיקי הסחר, הארכת המעצר נדרשה בשל דרך התנהלות הסנגוריה - ביטול מועדי הוכחות לבקשתה, אי התייצבות עדי הגנה וחילופים תכופים של סנגורים. בשנת 2006 פורסמו דיונים של 17 בקשות מעצר בעניינם של 23 נאשמים. בנוסף, פורסמו השנה 13 בקשות להארכת מעצר אותן הגישה הפרקליטות ב-10 תיקים פליליים נפרדים,¹⁵ בעניינם של 21 נאשמים. בית המשפט העליון קיבל את רוב הבקשות להארכת מעצר בתיקי סחר, למעט בקשה אחת שבה נתן 45 ימים נוספים בלבד,¹⁶ ובקשה אחרת, שהייתה חלק מן הפרשה שזכתה בתקשורת לכינוי "תיק המחילות", בה סירב בית המשפט להאריך את המעצר והורה לשחרר את הנאשמים למעצר בית.¹⁷

¹² פרוטוקול מס' 5 משיבת ועדת המשנה של ועדת החוקה, חוק ומשפט למאבק בסחר בנשים, מיום 25.5.2005.

¹³ ראו למשל בש"פ 1159/05 מ"י נ' פלוני (החלטה מיום 3.1.2006).

¹⁴ סעיף 62 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה- מעצרים) תשנ"ו 1996.

¹⁵ בחלק מן התיקים הוגשו יותר מבקשה אחת להארכת מעצר. למשל, בתפ"ח (ב"ש) 959/04 מ"י נ' נורמשוב, הוגשו 6 בקשות.

¹⁶ בש"פ 6775/06 מ"י נ' בוכגנדלר (החלטה מיום 27.8.2006) ניתנה הארכת מעצר של 45 יום. מאוחר יותר ניתנה בתיק זה

הארכה נוספת, לתשעים יום, ראו: בש"פ 8170/06 מ"י נ' בוכגנדלר (החלטה מיום 7.11.2006)

¹⁷ בש"פ 8648/06 מ"י נ' ברכמן (החלטה מיום 26.11.2006). בשל חומרתה של פרשה זו, נתייחס אליה בנפרד, בהמשך הדוח.

פסקי דין נוספים המשיקים לתחום הסחר ומשליכים על המאבק בו

בשנת 2006 ניתנו שני פסקי דין שאמנם לא עסקו ישירות בסחר בנשים, אך השלכותיהם עליו חשובות:

אונס קורבן סחר בידי קצין משטרה

גל שר טוב היה קצין במשטרת ישראל וכיהן כסגן ראש משרד החקירות במרחב אילת עת כפה על קורבן סחר מאוזבקיסטן יחסי מין בניגוד לרצונה בתוך ניידת משטרה, תוך שהוא מאיים עליה כי אם לא תיענה לו, תגורש. בית משפט שלום באילת שדן בתיק זה, קבע כי יש לראות את מעשהו של הנאשם בחומרה רבה:

"הנאשם פגע פגיעה קשה בדימויה של המשטרה ומערכת אכיפת החוק בעיני המתלוננת, בעיני הציבור בכלל ובעיני הציבור הנדרש להגנתה בפרט, כאשר לא רק שפגע במתלוננת תושבת זרה ונעדרת כל סטאטוס או חוסן, אלא גם מנע ממנה לכאורה בעצם הפגיעה במדים את האפשרות לממש זכותה בפניה למשטרה. הנאשם פגע במעשיו במעמד המשטרה כגורם מרכזי באכיפת החוק באילת ובישראל ולכן אף פגע ביוקרתה של מערכת אכיפת החוק כולה."¹⁸

למרות דבריו הקשים והנחרצים הקל בית המשפט בעונשו של הנאשם וגזר עליו 7 חודשי מאסר בפועל, וכן 10 חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים. בית המשפט נמנע מלהטיל קנס או פיצוי כלכלי מכיוון ששוכנע כי הנאשם נענש כלכלית מעצם פיטוריו, וכי לגזר דינו משמעות כלכלית עתידית מכבידה.¹⁹ הנאשם ערער על עונשו לבית המשפט המחוזי.²⁰ המחלקה לחקירות שוטרים סירבה להגיש ערעור שכנגד ופרקליטות המדינה אישרה את ההחלטה בנימוק הבא: "עונשים שהוטלו על הנאשם אינם חורגים ממתחם הסבירות בהתאם לקנה המידה המביא להגשת ערעור על קולת העונש, וודאי לא כערעור שכנגד..."²¹ הערעור טרם נדון.²²

דיון בבית המשפט העליון בפיצוי של שירותי זנות

במספר תביעות אזרחיות שהגיעו לבתי המשפט בעשור האחרון, נפסק מימון עבור שירותי זנות לתובעים שתפקודם המיני נפגע.²³ תביעה דומה הוגשה בעניינו של פלוני, אשר ביקש מבית משפט לפסוק לו את העלות של שירותי שיקום מיני. בית משפט קבע כי נוכח מצבו של התובע הוא זקוק למעשה לשירותי

¹⁸ פ (אי') 1565/04 מ"י נ' שר טוב (גזר דין מיום 15.6.2006). ההחלטה ניתנה בטרם ניתן גזר הדין (עמוד 33 לפרוטוקול בית המשפט). בפסק דינו התייחס בית משפט אל המתלוננת כאל עובדת זרה העוסקת בזנות, אולם משיחות שקיימו מתנדבי 'מוקד סיוע לעובדים זרים' עם המתלוננת בתקופה בה שהתה במקלט לקורבנות סחר, כמו גם מן העובדות המופיעות בגזר הדין, אין ספק כי המדובר בקורבן סחר.

¹⁹ לעיל, עמ' 37 לפרוטוקול.

²⁰ ע"פ (ב"ש) 260/06 שר טוב נ' מ"י. 'מוקד סיוע לעובדים זרים' הגיש בקשה להצטרף כ'ידיד בית משפט'.

²¹ מכתבו של עו"ד אלעד רוזנטל, סגן לפרקליט המדינה, 4 בדצמבר 2006, בתשובה לפניית מוקד סיוע לעובדים זרים בנושא זה מיום 13 בספטמבר 2006.

²² תיק דומה הוא ת"פ (חי') 1057/06 מ"י נ' קסיס (גזר דין מיום 30.11.2006). הנאשם שירת כמתנדב במשטרה וקיים יחסי מין ללא תשלום עם נשים שהועסקו בזנות. בתמורה הבטיח להגן עליהן מתוקף תפקידו. כתב האיטום ייחס לנאשם לקיחת שוחד, מרמה והפרת אמונים. במשפט לא נבדקה מידת יכולתן של הנשים להתנגד לקיום יחסי מין עם שוטר, נשים עליהן כתב בית המשפט "נשים המצויות בשולי החברה, קלות לניצול וראויות ללא ספק להגנתו של הדין ביתר שאת." (עמ' 3 לגזר הדין).

²³ ת"א (ת"א) 754/93 קן דרור נ' כלל חברה לביטוח בע"מ [פדאור (לא פורסם) 99 (8) 118]; ת"א 1269/93 שרון נ' מזרחי [פדאור (לא פורסם) 02 (3) 454]; ת"א (ת"א) 154/97 אלמוני נ' עזבון ש' פטולאי ואח' (פסק דין מיום 21.4.1998).

זנות, ופסק לו לצורך כך פיצוי נוסף של 150,000 ש"ח.²⁴ התובע וחברת הביטוח ערערו על פסק הדין לבית המשפט העליון. 'מוקד סיוע לעובדים זרים' הצטרף לדין במעמד של "ידיד בית משפט",²⁵ וטען כי אין זה ראוי לפסוק פיצוי כזה, ובמיוחד לא במדינה כמו ישראל שבה רבות מהנשים המועסקות בזנות הינן קורבנות סחר. לאחר מכן הצטרף גם היועץ המשפטי לממשלה להליך והביע עמדה דומה.²⁶ בית המשפט העליון (השופט אליעזר ריבלין) קבע כי פסיקת שירותי זנות כפיצוי לפגיעה ביכולת לקיים יחסי מין הינה בעייתית, שכן אין מדובר בתהליך של ריפוי או שיקום, הוא אינו מפצה על אובדן מערכת יחסים זוגית וכי פיצוי זה מנוגד למגמת הדין הפלילי, במיוחד על רקע מאבקן של רשויות האכיפה בתופעות הכרוכות בתעשיית הזנות בישראל.²⁷ עם זאת, הנשיא (בדימוס) אהרון ברק קבע כי אין להידרש לטיבו של הפיצוי משלא הוכח הצורך של המערער בשירותי זנות, והשופטת דורית ביניש הוסיפה כי אפשר למצוא חריגים אך לא קבעה מסמרות לגביהם. לאחר מתן פסק הדין בעניין פלוני, בשלושה תיקים שבהם נדונה בקשתו של תובע לשירותי זנות במסגרת תביעות דומות, נדחתה תביעה זו בהסתמך על פסק דינו של בית המשפט העליון.²⁸

סחר חוזר

בתי המשפט הוכיחו חוסר עקביות גם ביחס לסחר חוזר (סחר של "הדור השני"), ולא תמיד הם מזהים את התופעה ומגלים התחשבות. מדובר בקורבנות סחר, אשר לאחר שגורשו בלא שיקום ולאותם תנאים שאפשרו את הסחר בהם מלכתחילה, מוחזרים בקלות למעגל הסחר. אדריאן צ'ובאני, אזרח מולדובה הוא דוגמה לקורבן סחר שהפך לעבריין בעל כורחו. הוא הגיע לישראל תוך התחייבות לשלם בעבודה את עלות הבאתו, אך גורש בטרם שילם את חובו ולכן נדרש להגיע שוב לישראל. במקרה זה התחשב בית משפט במצבו ודן אותו ל-18 חודשי מאסר בפועל, חצי ממה שהפרקליטות ביקשה:

"משהגיע לכאן, הבין מיד באיזו עבודה מדובר אך ברירה רבה לא היתה בפניו; משנתפס בפעם הראשונה וגורש לארץ מולדתו, גילה כי חובו שריר וקיים, ובמידה ולא יפרע אותו, יעמוד בפני אובדן המעט שיש לו שם, ושוב בלית ברירה, משהוסבר לו כי אם לא יפרע את החוב בעיסוק שעסק בו קודם לכן, ימומש שטר החוב שחתם עליו, ביתו יימכר ויוֹנָתָר בחוסר כל, בהותירו את משפחתו, אישה חולה ושני ילדים קטנים, ללא קורת גג. לטעמי, לא היה הנאשם יותר מ'כלי' שעשו בו העבריינים העיקריים שימוש, תוך ניצול מצוקותיו האישיות... בסיטואציה זו, אף שהנאשם "בחר" לשוב לארץ ולעסוק במלאכה של בניה ושיפוץ מחילות מסתור, לא היתה בפניו ברירה אמיתית."²⁹

לעומת זאת, בעניינה של ג.ט, נראה כי בית המשפט לא התחשב בהיותה קורבן של סחר בנשים, אשר אימצה ככל הנראה את דרכי ההתנהלות של סוחריה והפכה לחלק מרשת הסחר. ג. הואשמה בניסיון להדיח עדות תביעה ששהו במקלט לקורבנות סחר בנשים שבו היא שהתה מספר ימים, ובשהייה בישראל

²⁴ ת"א 1533/99 פלוני נ' מגדל חברה לביטוח ואח' (פסק דין מיום 27.10.2004).

²⁵ ע"א 11152/04 פלוני נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ ואח' (החלטה מיום 4.4.2005).

²⁶ עמדת היועץ המשפטי לממשלה מיום 1.11.2005.

²⁷ ע"א 11152/04 פס"ד פלוני נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ ואח' (פסק דין מיום 16.10.2006).

²⁸ ת"א 6140/02 אברהם נ' כלל חברה לביטוח ואח' (פסק דין מיום 17.10.2006); ע"א 1249/04 אדהאם נ' רביע ואח' (פסק

דין מיום 8.11.2006); ע"א 1068/05 עיריית ירושלים ואח' נ' מימוני ואח' (פסק דין מיום 14.12.2006).

²⁹ ת"פ (ת"א) 40067/06 מ"י נ' צ'ובאני (גזר דין מיום 17.9.2006).

שלא כדין. היא הורשעה ונגזרו עליה 8 חודשי מאסר בפועל.³⁰ לא כל נסיבות המקרה ברורות, אך נראה שמדובר בחלק מתופעה רחבה יותר של "סחר מהדור השני". מקרה זה ממחיש את חשיבות הליך השיקום של קורבנות סחר, כדי לאפשר להן לפתוח דף חדש בחייהן ולמנוע מהן להשתלב שוב בסחר, אם כסוחרות ואם כנסחרות.

3. ענישה

שנת 2006, שבה פורסמו 17 גזרי דין של 30 נאשמים, התאפיינה בענישה קלה, הן ביחס לעונש המרבי של עבירת הסחר והן ביחס לענישה בשנים קודמות. כמו כן, במספר תיקים נפסקו עונשי מאסר בחופף לעונשי מאסר אחרים,³¹ כך שלמעשה רק ב-4 מקרים בפועל נאשמים נשפטו לעונשי מאסר העולים על 4 שנות מאסר בפועל, רף הענישה המינימלית הקבוע בחוק.³² גם הענישה הכלכלית נותרה מינימלית ורחוקה מרחק עצום מרווחיה של תעשיית הסחר בנשים. העונש על חטא הענישה המקלה הוא הרצידיביזם ונתחיל בו.

רצידיביזם

הממצא החמור ביותר העולה מדו"ח זה הוא כי למעלה משליש מן הנאשמים, 21 מבין 58 שעניינם נדון ו/או שדינם נגזר בשנת 2006, **הועמדו לדין והורשעו בעבר בסחר בנשים או בעבירות נלוות**, בעיקר בסרסרות ובניהול בית בושת.³³ ככל הנראה, העונשים הנמוכים שנפסקו בתיק הראשון לא היוו גורם מרתיע, ויתכן שאף ההיפך נכון – הם היוו גורם ממריץ לחזרתם העבריינים לעולם הפשע ולסחר בבני אדם עם סיום ריצוי מאסרם. הם יכלו לעשות כן במהירות ובקלות שכן בהיעדרה של ענישה כלכלית מספקת (פיצוי, חילוט או קנס), רוב רווחיהם נותרו בידיהם. את חומרת הבעיה נמחיש באמצעות שתי דוגמאות.

ויקטור שולקין הורשע בשנת 2002 במסגרת הסדר טיעון בעבירות של סרסרות, החזקת מקום לשם זנות וסחיטה באיומים, ונפסקו לו 6 חודשי מאסר בפועל ו-16 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים.³⁴ שולקין השתחרר ממאסר ביולי 2002 ותוך פחות מחודש חזר לסחר בנשים. בין קורבנותיו היתה ג.ר, אזרחית מולדובה, אשר קיוותה להיחלץ ממצבה הכלכלי הקשה דרך עבודה בחו"ל. היא שילמה \$5000 לאדם שהבטיח לה עבודה כמטפלת בפורטוגל, אך הוברחה לישראל ואולצה לעסוק בזנות בידי שולקין

³⁰ פ 1367/06 מ"י נ' ג.ט (גזר דין מיום 9.4.2006).

³¹ סעיף 45 לחוק העונשין קובע כי מי שנידון במשפט אחד לעונש מאסר ולפני שנשא את כל ענשו חזר ונידון למאסר, ישא את עונשי המאסר בחופף, אלא אם הורה בית משפט אחרת.

³² החוק קובע כי עונשו של נאשם בעבירת סחר לא יפחת מרבע העונש הקיים בחוק, אלא אם החליט בית המשפט, מטעמים מיוחדים שירשמו בגזר הדין, להקל בעונשו. כן קובע החוק, כי עונש המינימום לא יהיה כולו על תנאי, אלא אם יתקיימו טעמים מיוחדים. עונש המינימום היום עומד על 4 שנות מאסר, ואת חלקו אפשר לפסוק במאסר על תנאי.

³³ לצורך בדיקת הרצידיביזם, בדקנו רק את הליכי המעצר ואת גזרי הדין מבין כל ההליכים המשפטיים.
³⁴ תפ"ח (ת"א) 1064/02 מ"י נ' בדיאן (גזר דין מיום 10.7.2002). מכיוון שנפסק כי חודשי מאסרו ימנו מיום מעצרו, שוחרר שולקין מן הכלא ימים ספורים לאחר שנגזר דינו.

ושותפיו ונאנסה על ידם. שולקין נעצר שוב והועמד לדין בגין עבירת סחר בבני אדם.³⁵ התביעה הסתפקה, שוב, בדרישה לעונש סמלי, וזה אושר בידי בית המשפט: 18 חודשי מאסר בפועל ופיצוי של 7,500 ₪ לגר. ב-3 תשלומים שנפרסו על פני חצי שנה. מורגל לקלות העונשים ערער שולקין על חומרת העונש וציפה להפחתתו.³⁶ סנגורו הבהיר כי מרשו מוכן לכל עונש פרט למאסר בפועל, וכי הוא מוכן לשלם קנס של 30,000-40,000 ₪. בית המשפט העליון דחה את ערעורו ועד היום שולקין לא שילם את הפיצוי לקורבן.

אלי בן עמי הגיע לראשונה אל בית המשפט כנתבע בבית הדין לעבודה. אישה שטענה כי עבדה בניקיון בבית הבושת שניהל תבעה את זכויותיה מכוח דיני העבודה. בן עמי חש עצמו כה מוגן עד שטען בבית המשפט כי היא עסקה אצלו בזנות ולא בניקיון.³⁷ הוא הפסיד בתביעה אך המשיך לנהל את עסקיו אלה. בשנת 2001 הוגש נגדו כתב אישום על סחר בנשים, ביצוע מעשה סדום ואינוס. במסגרת הסדר טיעון, תוקן כתב האישום והוא הורשע בסרסרות, החזקת מקום לשם זנות ובעילה אסורה בהסכמה. בשלב הטיעונים לעונש הציג עורך דינו בפני בית המשפט מסמכים שהעידו כי בית הבושת שלו זכה לתואר "העסק הנבחר" וכן תעודות הוקרה רבות על תרומותיו לקהילה.³⁸ סנגורו גם טען כי לבן עמי אין עבר פלילי וכי הוא מתחרט על מעשיו. עונשו נגזר ל-33 חודשי מאסר בפועל, שנתיים מאסר על תנאי, ו-17,000 ₪ פיצוי.³⁹ הענישה לא הרתיעה את בן עמי והוא נעצר שוב בשנת 2006 על החזקת מקום לזנות והפרת הוראה חוקית שניתנה על פי דין לסגירת המקום.⁴⁰ שותפו למעצר היה לא אחר מאשר שותפו לכתב האישום משנת 2001, אשר אף הוא לא נרתע מן הענישה המקלה.

תיקים אלו יכולים וצריכים להוות תמרור אזהרה לבתי המשפט ולפרקליטות. סביר להניח כי ענישה מרתיעה יותר הייתה מרחיקה עבריינים בפוטנציה ומונעת מאלו שנשפטו על עבירה זו לבצעה בשנית. אילו הייתה נגזרת עליהם ענישה כלכלית מתאימה, גם אם היו רוצים לחזור ולסחור בבני אדם היו מתקשים בכך, שכן לא היו בידיהם המשאבים לצורך "השקעתם הראשונית" בתחום, בעיקר רכישת נשים, והם היו חוששים מן הסיכון הכלכלי. דא עקא, כי ענישתם המקלה של בתי המשפט לא הרתיעה אותם במידה מספקת, ושמא אף עודדה אותם להמשיך לעסוק באותו תחום פשיעה בדיוק, שרווחיו גבוהים והסיכון שבצידו - נמוך.

³⁵ בש"פ 4483/05 מ"י נ' שיף (החלטה מיום 19.5.2005).

³⁶ ע"פ 6221/06 שולקין נ' מ"י (פסק דין מיום 10.1.2007).

³⁷ בד"ע נו 3-180 בן עמי נ' גליצנסקי (פסק דין מיום 31.10.1996).

³⁸ בין הגופים אשר הביעו בכתב את תודתם על "תרומתו" להם היו: 'העמותה למען הסוהר', 'אגודת החרשים בישראל', 'התאחדות עולי צרפת', צפון אפריקה ודוברי צרפתית בישראל' והורי בית ספר "דגניה".

³⁹ פח (ב"ש) 902/01 מ"י נ' סובולב ואח' (גזר דין מיום 2.8.2001).

⁴⁰ ב"ש 22205/06 בן עמי נ' מ"י (החלטה מיום 13.12.2006).

בשנת 2004 היה עונש המאסר הממוצע על עבירת סחר בבני אדם 3.6 שנות מאסר והעונשים נעו בין 5 חודשי מאסר בפועל ל-8 שנים. בשנת 2005 העונש הממוצע עלה ל 4.6 שנות מאסר, והוא נע בין 4 חודשי עבודות שירות לבין 18 שנות מאסר. לעומת זאת, בשנת 2006 ירד רף הענישה באופן חד, ל-2.9 שנות מאסר בממוצע, כאשר העונשים נעו בין 6 חודשי עבודות שירות ל-13 שנות מאסר. כאמור, רק ב-4 מקרים בשנת 2006 עלה עונש המאסר על 4 שנות מאסר, ומקריאת ההליכים המשפטיים לא ברור מה הביא להחמרת הענישה בתיקים אלו דווקא.

במקרה הראשון, נשפט **פאבל שיבס** ל-10 שנות מאסר בפועל ולפיצוי של 100,000 ₪ לקורבן.⁴¹ העבירות בהן הוא הורשע היו סחר במתלוננת למטרות עיסוק בזנות, כליאתה בדירה למטרה זו ואינוסה תוך שימוש בכוח ואיומים. הפרשה הסתיימה כאשר המתלוננת קפצה מחלון הדירה ונפצעה. בית המשפט ציין בגזר דינו כי ראוי היה לפסוק עונש גבוה יותר, אך נמנע מכך בשל הודאת הנאשם, שחסכה את הצורך בעדות המתלוננת, בשל הפיצוי הגבוה שהופקד מראש בקופת בית המשפט, ונוכח היעדר עבר פלילי. במקרה השני, נשפט **שוטה שמלאשווילי** במספר רב של מקרים של הבאת אדם לידי עיסוק בזנות בנסיבות מחמירות, באחד מהמקרים המדובר היה בקטינה. בית משפט קבע כי הנאשם שימש צומת להבאת נשים ממדינות חבר העמים לישראל לצורך עיסוק בזנות. לשמלאשווילי היה עבר פלילי בסרסרות והחזקת מקום לשם עיסוק בזנות. במסגרת הסדר טיעון ביחס לעובדות בכתב האישום, אך לא ביחס לעונש, נגזרו על הנאשם 7 שנות מאסר בפועל ושנתיים על תנאי, וכן לפצות את 8 המתלוננות בסך של 2,500 ₪ כל אחת.⁴² במקרה השלישי, הורשע יאשה מואיסייב בעבירת סחר בבני אדם, תיווך לסחר, קשירת קשר לביצוע פשע סרסרות וכליאת שווא. הוא סחר בשלוש נשים אותן העסיק בזנות ותיווך ברכישתן של שתי נשים נוספות. עברו נעדר הרשעות פליליות (למעט נפקדות במהלך שירותו הצבאי). נגזר עליו עונש של 6 שנות מאסר בפועל, שנתיים מאסר על תנאי, קנס של 50,000 ₪ ופיצוי של 30,000 ₪ לכל אחת משתי המתלוננות.⁴³

במקרה הרביעי הורשע **יצחק עופר** בעבירות של סחר בבני אדם, סרסרות, הבאת אדם לידי עיסוק בזנות, כליאת שווא, איומים, אינוס ובעילה אסורה בהסכמה. עופר סחר בנשים אותן כלא במכון שבניהולו ואף נהג בעצמו באלימות מינית כלפי אחת מהן. לעופר אין עבר פלילי, אולם בעת התנהלותו של תיק זה התנהל נגדו משפט אחר בעבירות דומות, ושני התיקים אוחדו. בית המשפט גזר עליו 13 שנות מאסר בפועל, פיצויים למתלוננת אחת בסכום של 10,000 ₪ ול-4 מתלוננות אחרות בסכום של 2,500 ₪ כל אחת.⁴⁴

מה המשותף לארבעת המקרים הללו, שגרם לכך שדווקא בהם הוטלו העונשים החמורים ביותר? התשובה אינה פשוטה, שכן העבירות המיוחסות בהם מאפיינות את כל תיקי הסחר. האונס בעניינו של **שיבס** או ריבוי הנשים הנסחרות בעניינו של **שמלאשווילי** אינם חריגים. כמו כן, אף שהפרקליטות נוהגת לטעון כי

⁴¹ תפ"ח 1034/06 מ"י נ' **שיבס** (גזר דין מיום 16.10.2006).

⁴² תפ"ח (ת"א) 1090/05 מ"י נ' **שמלאשווילי** (גזר דין מיום 21.2.2006).

⁴³ תפ"ח 2052/05 מ"י נ' **מואיסייב ואח'** (גזר דין מיום 19.6.2006).

⁴⁴ תפ"ח 1141/04 מ"י נ' **עופר ואח'** (גזר דין מיום 8.11.2006).

מאסר חמור ופיצוי גבוה באים זה על חשבון זה וכאשר מוטל עונש מאסר גבוה לא ניתן לדרוש גם פיצוי גבוה, תיקים אלו מהווים הוכחה כי הדברים אינם חייבים להיות כך. בשני תיקים גם הפיצוי וגם הענישה חריגים בחומרתם ביחס לתיקי הסחר האחרים, למרות שהם עדיין רחוקים מן הרף המרבי. בהקשר זה ניתן לציין כי ההיפך נכון: לעונשי מאסר מקלים נלווים לרוב פיצויים נמוכים, או היעדר פיצוי באופן מוחלט.

ועדות שחרורים

בשנת 2006 פורסמו 3 פסקי דין של בתי משפט מחוזיים שדנו בהחלטות ועדות שחרורים של נאשמים שהורשעו בעבירות סחר. שתי עתירות תקפו את החלטת ועדת השחרורים להגביל את תנועתם של עבריינים שהורשעו בסרסרות וסחר בשעות הלילה. פסקי הדין שניתנו בעתירות אלה הפוכים זה מזה, מבלי שקיימים הבדלים מהותיים בין העותרים. בעניינו של יגאל מזרחי שהורשע בסרסרות והחזקת מקום לשם עיסוק בזנות, קבעה וועדת השחרורים כי עליו להיות בביתו כל לילה בין השעות 19:00 בערב ועד 6:30 בבוקר. מזרחי עתר כנגד ההחלטה ובית המשפט קבע כי תנאי זה מטיל הגבלה חמורה על חירותו של העותר וביטל אותו.⁴⁵ לעומת זאת, בעניינו של רפאל אפרימוב שהורשע בעבירות סחר וסרסרות, טענה דומה התקבלה: אחד מתנאי שחרורו היה כי עליו לשהות בביתו בין השעות 20:00 בערב עד 6:00 בבוקר. העותר טען כי תנאי זה פוגע בחופש התנועה שלו, וכן העלה טענות נוספות. אך בית המשפט פסק כך:

"העבירות אותן ביצע העותר-עבירות של סחר בבני אדם וסרסרות-הינן עבירות חמורות ביותר. אופיין של העבירות, יש בו כדי לאפשר, לעוסקים בהן, לנהל את עסקיהם הלא חוקיים דווקא במחשכים ובשעות החשיכה. מאידך, תוכנית השיקום אשר הוכנה לעותר, צופה את שהייתו בשעות היום במקום עבודה תחת פיקוח גורמי רווחה. על כן, גובר החשש כי יחזור לסורו דווקא בשעות החשיכה."⁴⁶

העתירה השלישית שנדונה השנה בוועדת שחרורים עסקה בעניינו של **סרגיי מטוב**, אשר עניינו ממחיש שוב את החומרה הטמונה בענישה מקלה לסוחרי נשים. מטוב נדון במרץ 2001 ל-34 חודשי מאסר בגין עבירת סחר בנשים. לאחר שריצה חצי מתקופת המאסר, הופיע בפני וועדת שחרורים. נציגת הפרקליטות ציינה בדיון כי אף שזהו תיקו השני בעבירות דומות, היא מוכנה לתת לאסיר הזדמנות אחרונה לחזור לדרך הישר ולא תתנגד לשחרור מוקדם ולהמרת המאסר הנותר במאסר על תנאי. 47 מטוב שוחרר מהכלא בפברואר 2002 וחזר מיד לסחור בנשים. הוא הועמד לדין ונשפט ל-33 חודשי מאסר.⁴⁸ ביום 27.4.2006 הופיע מטוב שוב בפני וועדת שחרורים, והוועדה החליטה לבטל את החלטתה הקודמת על שחרורו ולהורות כי יסיים את ריצוי מאסרו הראשון בפועל.⁴⁹ עתירתו של מטוב כנגד החלטה זו נדחתה.

⁴⁵ ע"א (נצ') 1371/06 מזרחי נ' מ"י (פסק דין מיום 20.6.2006).

⁴⁶ ע"א (נצ') 1517/06 אפרימוב נ' ועדת השחרורים (פסק דין מיום 10.9.2006).

⁴⁷ ראו: ע"א (נצ') 1475/06 מטוב נ' ועדת השחרורים (פסק דין מיום 21.9.2006), עמ' 2.

⁴⁸ פ"ח (ת"א) 1184/02 מ"י נ' אבשלומוב (גזר דין מיום 5.12.2005).

⁴⁹ ע"א (נצ') 1475/06 מטוב נ' ועדת השחרורים (פסק דין מיום 21.9.2006).

ענישה כלכלית

קיימים שלושה מרכיבי ענישה כלכלית עיקריים: קנסות, חילוט ופיצויים. הראשונים הולכים לקופת המדינה ורק פיצויים, אם משולמים, מגיעים ישירות לידי קורבנות הסחר בבני אדם. ענישה כלכלית הינה מרכיב מפתח במאבק נגד הסחר בבני אדם ועד כה השימוש באמצעי זה היה נמוך. מן הראוי להגבירו, ולדאוג שרוב כספי הסוחרים יגיעו ישירות לידי קורבנותיהם.

קנסות: בנוסף לעונש המוטל על נאשם במשפט פלילי, יכול בית המשפט על דעת עצמו או לבקשת התביעה, להטיל על הנאשם קנס.⁵⁰ בשנת 2004 נפסקו קנסות ל-19 מבין 45 נאשמים, ב-14 תיקים, בסכום כולל של 200,500 ₪. בשנת 2005 נפסקו קנסות ל-16 מבין 40 נאשמים ב-10 תיקים, בסכום כולל של 232,500 ₪. בשנת 2006, פסק בית משפט כי 8 נאשמים, מבין 30 שגזר את דינם, ישלמו קנס לקופת המדינה, בסך כולל של 159,000 ₪. רוב הקנסות נפסקו בחיפה על 4 נאשמים ב-3 תיקים.⁵¹ בשנת 2006 פחת סכום הקנסות באופן משמעותי, והקנסות הוטלו בפחות תיקים ועל פחות נאשמים מאשר בשנים הקודמות. על פי חוק איסור סחר בבני אדם, אשר נכנס לתוקפו באוקטובר 2006, קנסות שיוטלו בתיקי סחר בבני אדם עתידים לעבור לקרן למאבק בסחר בבני אדם ושיקום קורבנותיו. עד כה טרם הותקנו התקנות לפיהן תפעל הקרן. יש להבטיח כי הקנסות שיועברו לקרן ישירות לידי הנשים עצמן ולא ישמשו את הרשויות בבואן למלא את החובה המוטלת עליהן ממילא מכוח חוק מאבק בפשיעה בכלל, ובסחר בבני אדם בפרט.

חילוט: אל החקיקה הקיימת, המאפשרת לחלט את רכושם של סוחרים אדם,⁵² נוסף בשנה החולפת סעיף חילוט בחוק איסור סחר בבני אדם, הקובע כי אם התבצעה עבירת סחר בבני אדם במקביל לעבירות נוספות (עבירות המופיעות בחוק המאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003, ובחוק איסור הלבנת הון, התש"ס - 2000) יש לחלט את הרכוש, במידת האפשר, לפי חוק איסור סחר בבני אדם, על מנת שהכסף שיופק יעבור לקרן המאבק בסחר בבני אדם. למיטב ידיעתנו, בפסיקת 2006 מוזכרת פעולת חילוט רק פעם אחת, בעניינו של איגור כץ, שם קבע בית המשפט כי 5,400 ₪ שחולטו בבית הנאשם ישמשו לפיצוי המתלוננת.⁵³ יתכן וקיימת פסיקה נוספת, או כתבי אישום תלויים ועומדים בהם הוגשה בקשת חילוט רכוש שלא הגיעו לידיעתנו. עם זאת, תמוה השימוש הדל שנעשה באמצעי החילוט בפסיקה משנת 2006, ביחס לעבירה שהינה כלכלית מעיקרה. בשנת 2005 נעשה שימוש רב יותר באמצעי זה: ב-6 תיקים חולט סכום של 220,000 ₪ ושני רכבים.⁵⁴ לא ברור אם הסיבות למיעוט השימוש במנגנון החילוט הינן אי הבנה של

⁵⁰ ס' 61-71 לחוק העונשין, התשל"ז 1977

⁵¹ ת"פ (חי') 290/01 מ"י נ' פישר ואח' (גזר דין מיום 14.5.2006) על הנאשמים נגזר קנס של 20,000 ₪ כל אחד; פ"ח (חי') 2052/05 מ"י נ' מואיסייב ואח' (גזר דין מיום 19.6.2006) גזר קנס של 50,000 ₪, ת"פ (ת"א) 4990/04 מ"י נ' אילת ואח' (גזר דין מיום 9.4.2006), גזר קנס של 25,000 ₪ על כל נאשם. במקרה נוסף, אף הוא בחיפה, נעתר בית המשפט לבקשתה של עורכת הדין שייצגה שתיים מקורבנותיה של סוחרת נשים שעליה הוטל קנס של 10,000 ₪, והמיר את הקנס בפיצוי. הפיצוי הצנוע הועבר לנשים. מכתבה של עו"ד סיגלית זוהר, לשכת הסיוע המשפטי, 9.1.2007.

⁵² סעיף 39 ל פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) (נוסח חדש) תשכ"ט 1969; סעיפים 7-17 לחוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג-2003 וסעיף 21 לחוק איסור הלבנת הון התש"ס-2000.

⁵³ פח (ת"א) 1030/05 מ"י נ' איגור כץ (גזר דין מיום 30.1.2006).

⁵⁴ פ"ח 774/04 מ"י נ' בוטלוביץ (גזר דין מיום 20.3.2005).

המשטרה למה חשוב לפעול בנושא, או כיצד יש לפעול, או, לחילופין, אם קיימים קשיים בהם נתקלות הפרקליטויות השונות בפעולת החילוט. אמצעי החילוט חיוני למאבק הכלכלי בעבירת הסחר בבני אדם וחשוב להגביר את השימוש בו.

4. זכויות הקורבנות של הסחר בבני אדם

פיצויים בהליך הפלילי

ס' 77 לחוק העונשין מאפשר להטיל על נאשם שהורשע לשלם פיצויים, כאשר רף הפיצוי המרבי הינו 228,000 ₪ לכל עבירה. לפיצוי במסגרת עבירת הסחר בבני אדם יש חשיבות רבה במיוחד, הן משום שעוני היה הסיבה שבגללה נקלעו רוב הקורבנות למעגל הסחר, והן כדי להוציא את רווחי הסוחרים ולהעבירם לידי מי שרווחים אלה נעשו על גבם. בשנת 2006 הנחתה הפרקליטות לבקש תשלום פיצויים למתלוננות בתיקי סחר, בהתאם לנסיבות המיוחדות בכל תיק.⁵⁵ השנה גם קבע בית המשפט העליון הלכה חשובה, ולפיה גובה הפיצוי אינו צריך להיות מותאם למצבו הכלכלי של הנאשם.⁵⁶ אולם הלכה זו טרם יושמה בתיקי סחר, וככלל קורבנות סחר המשיכו לזכות השנה לפיצויים זעומים: פיצויים נפסקו ב-11 מבין 17 גזרי דין, בסכום כולל של 314,400 ₪. סכום זה נופל מסכום הפיצויים הכולל שנפסק בשנת 2005 – 332,500 ₪ ב-9 גזרי דין, ל-15 מתלוננות, ובשנת 2004 נפסק סכום של 248,500 ₪, ל-20 מתלוננות ב-8 תיקים. מעבר לסכום הכולל, חלק לא מבוטל מן הפיצויים שנפסקו בשנתיים האחרונות מתרכז במספר מצומצם של תיקים, בעוד שבתיקים אחרים קורבנות סחר אינן זוכות לפיצוי כלל.⁵⁷ הדבר מצביע בחדות על היעדר אמת מידה אחידה ביחס לעבירת הסחר ולקורבנותיה.

השיפור היחיד שחל בשנת 2006 הוא במספר הנשים המפוצות - אם בשנת 2005 נפסקו פיצויים רק ל-13 נשים, השנה גדל מספרן ל-30. אולם, כיוון שסכום הפיצוי הכללי ירד, **הצטמק באופן משמעותי גובה הפיצוי שנפסק לכל אישה**. פסיקת פיצוי המשקף את חומרת העבירה המשיכה להיות מקרה חריג. במקרה אחד פסק בית המשפט לקורבן פיצוי נכבד של 130,000 ₪ והבהיר מה חשיבותו: "עבירת הסחר בבני אדם לעיסוק בזנות כמו גם עבירת הסרסרות בזנות, הינן גם עבירות כלכליות מעיקרן, ועל כן חשוב שכספים שהופקו מהסחר והסרסרות בזנות יועברו לפיצוי הקורבן, שכן בכך יש גם פגיעה בתשתית הכלכלית של העוסקים בתעשיית הזנות."⁵⁸

⁵⁵ הנחיות פרקליטות המדינה 2006, סעיף 4 ט.

⁵⁶ ע"פ 5761/05 מג'דלאוי נ' מ"י ואח' (גזר דין מיום 24.7.2006).

⁵⁷ בעניין זלצקי נקבע כי הנאשמים יפצו את המתלוננות בסך של 80,000 ₪ (פ"ח 904/03 מ"י נ' זלצקי (גזר דין מיום 1.2.2005). בעניין בוסלוביץ' נקבע כי הנאשמים יפצו את המתלוננות בסך של 150,000 ₪ (פ"ח 774/04 מ"י נ' בוסלוביץ' ואח' (גזר דין מיום 20.3.2005). לשם השוואה, בשנת 2004 פסק בית משפט פיצויים בעניינם של 10 נאשמים, עבור 20 מתלוננות, ב-8 תיקים נפרדים, בסכום כולל של 238,500 ₪. הפיצוי שנפסק למתלוננת בעניין שיבס, של 130,000 ₪, הוא כ-40% מסכום הפיצויים שנפסקו לאורך כל השנה (314,400 ₪). לפחות 4 קורבנות סחר לא קיבלו כל פיצוי.

⁵⁸ תפ"ח (ת"א) 1034/06 מ"י נ' שיבס (גזר דין מיום 16.10.2006).

הבעיה אינה מסתיימת בפסיקת הפיצויים וגם פיצויים שנפסקו לא שולמו, במיוחד אם תשלומם נדרש לאחר גזר הדין. מבדיקה שנערכה במרכז לגביית קנסות, שתפקידו לגבות את החובות, עולה כי רק נאשם אחד שילם את הפיצוי שפסק בית המשפט ואותם נדרשו הנאשמים לשלם לאחר גזר הדין, לעומת 7 נאשמים שלא שילמו כלל.⁵⁹ בעקבות מספר רב של מקרים בשנים האחרונות שבהם סוחרים לא שילמו לקורבנותיהם את הפיצוי שנפסק להם, פנה 'מוקד סיוע לעובדים זרים' לפרקליטות וביקש כי כאשר מגיעים הצדדים להסדר טיעון הכולל פיצויים, יופקדו הפיצויים בקופת בתי המשפט בטרם יינתן גזר הדין. פרקליטת מחוז תל אביב השיבה "אנחה את פרקליטי מחוז תל אביב (פלילי) להקפיד כי בהסדרי טיעון הכוללים חיוב בפיצויים, ייקבע כלל שהפקדתו של סך הפיצוי המוסכם קודם לטיעונים לעונש תהא תנאי יסודי בהסכם, והפרתו תגרור את ביטולו".⁶⁰ אולם למרות הנחייה זו זאת, בכל גזרי הדין משנת 2006 בהם נפסקו פיצויים, למעט שניים, נפסק כי הנאשמים ישלמו את הפיצוי בין 90-30 יום לאחר מתן גזר הדין.⁶¹

פיצויים בהליך אזרחי: תביעות אזרחיות כנגד סוחרים אדם

בשנת 2006 הוגשו 8 תביעות של קורבנות סחר כנגד סוחריהן,⁶² והסתיימו 6 תיקים אחרים. במרץ 2006 נקבע תקדים חשוב ביחס לתביעות אזרחיות של קורבנות סחר כנגד סוחריהן במסגרת תביעה אזרחית נגרת לפלילים.⁶³ בית המשפט המחוזי בתל אביב קבע כי ניתן לפסוק פיצוי לקורבנות מבלי שיוכיחו נזק,⁶⁴ ופסק לתובעת 50,000 ₪ פיצויים עונשיים,⁶⁵ ופיצוי נוסף של 250,000 ₪ בגין רכיבי תביעה אחרים.⁶⁶ בתיק נוסף של תביעה אזרחית נגרת לפלילים, קבע בית המשפט בדרך של פשרה,⁶⁷ כי כל אחת משתי קורבנות הסחר תפוצה בסכום של 425,000 ₪ מידי סוחריהן.⁶⁸ בשתי תביעות ניתן פסק דין בהעדר כתב הגנה⁶⁹ ובשתי תביעות אחרות הגיעו הצדדים להסדר.⁷⁰ רק בתיקים בהם הגיעו הצדדים להסדר פשרה שולם הפיצוי שנקבע. בשאר התיקים לא שולם כל פיצוי עד היום ורוב פסקי הדין זכו להתעלמות מוחלטת מצד הנתבעים. בעניין **נורמטוב** נפסק סכום של 218,000 ₪, אך הקורבן הצליחה לגבות 400 ₪

⁵⁹ תיקיהם של 5 נאשמים לא אותרו וזמן התשלום לפיצוי אחד טרם הגיע. שיחה עם המרכז לגביית קנסות, מיום 1 במרץ 2007

⁶⁰ מכתבה של עו"ד רות דויד, פרקליטת מחוז תל אביב פלילי, מיום 9.5.2006.

⁶¹ בתפ"ח (ת"א) 1034/06 מ"י נ' **שיבס ואח'** (גזר דין מיום 16.10.2006) נדרשו הנאשמים, כחלק מהסדר הטיעון, להפקיד את הפיצויים בקופת בית המשפט; ובפ"ח (ת"א) 1030/05 מ"י נ' **כץ** (גזר דין מיום 30.1.2006) נפסק כי סכום של 5,400 ₪, שנתפס בידי הנאשם ביום מעצרו והופקד במשטרה, יועבר לקופת בית משפט וישולם כפיצוי לקורבן.

⁶² 3 מהן בבית המשפט המחוזי ו-5 בבית משפט שלום, מכתבה של עו"ד סיגלית זוהר, לשכת הסיוע המשפטי, 9.1.2007.

⁶³ תביעה אזרחית נגרת לפלילים הנה סוג של תביעה אזרחית, אותה יכולה נפגע עבירה להגיש כנגד עבריינים שפגעו בו, וזאת לאחר הרשתתם בהליך הפלילי (ס' 77 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984). את התביעה ניתן להגיש רק כנגד מי שהורשע בהליך הפלילי, תוך 30 יום מעת שגזר הדין הפך חלוט, קרי 45 יום לאחר שניתן. החוק קובע כי התביעה תידון בפני אותו הרכב פלילי בפניו נידון כתב האישום, אף אם סכום התביעה אינו מצוי בסמכותו. עם זאת, נפגעי עבירה ממעטים לעשות שימוש בהליך זה. רע"פ 2976/01 **אסף נ' מדינת ישראל**, פ"ד נו(3) 450, 418 (2002).

⁶⁴ ת"א (ת"א) 2191/02 **אלמונית נ' ז'ק איגור** (פסק דין מיום 8.3.2006).

⁶⁵ פיצויים עונשיים מוגדרים כפיצויים שעל המזיק לשלם לניזוק בסכום שאינו משקף הערכה של הנוק שגרם המזיק לניזוק על ידי עוולה, אלא בא להעניש את המזיק על התנהגותו המזיקה ובכך לבטא סלידה ממנה.

⁶⁶ הנתבע הגיש ערעור על תיק זה, ע"א 3806/06, שנקבע לדיון בבית המשפט העליון ביום 28.2.2008. כן הוגש ערעור שכנגד.

⁶⁷ סעיף 79 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב) התשמ"ד-1984. על פי הסעיף, בית המשפט יכול, בהסכמת הצדדים, להחליט

בעניין שלפניו על דרך הפשרה.

⁶⁸ ת"א (ת"א) 7219/05 **פלונת ואח' נ' בוסלוביץ'** (פסק דין מיום 24.12.2006).

⁶⁹ ע"ב (ב"ש) 1528/05 **פלונת נ' נורמטוב ואח'** (פסק דין מיום 19.1.2006) (להלן- **עניין נורמטוב**). התובעת יוצגה בתיק זה על ידי הסיוע המשפטי. תיק נוסף בו הושגה פשרה טופל אף הוא על ידי הסיוע המשפטי.

⁷⁰ ת"א (ת"א) 1384/04 **פלונת נ' ארג'נטר** (פסק דין מיום 20.2.2006) (להלן- **עניין ארג'נטר**). תיק נוסף בו הושג הסדר טופל על ידי הסיוע המשפטי.

בלבד עד כה; בתיק אחר הושגה פשרה של 8,000 ש"ח, מהם שולמו 6,400 ש"ח עד היום. רק בתיק אחד הצליחה הקורבן לממש סכום משמעותי שנפסק לזכותה, \$60,000, אך הצלחת הגביה נבעה מכך שנכסי הסוחר עוקלו בטרם תחילתו של ההליך המשפטי.⁷¹

תביעות נזיקיות של קורבנות סחר נגד משטרת ישראל בגין כליאת שווא

בין השנים 2000-2003 כלאה המשטרה מספר בלתי ידוע של נשים לצורך מתן עדות נגד סוחריהן. אף שהיא נהגה כך בשנות התשעים, בשנת 2000 קבע בית המשפט המחוזי בתל אביב כי מדובר במדיניות פסולה וכי המדינה צריכה לממן את הוצאות המתנתו של עד לעדותו.⁷² מאז החלו קורבנות סחר להתגורר באכסניות שונות ובשנת 2004 הוקם מקלט לקורבנות סחר. עם זאת, למרות קביעתו זו של בית המשפט ולמרות הנחיות פנימיות של משטרת ישראל בנושא, בין השנים 2000-2003 נכלאו כמה נשים לצורך מתן עדות וגורשו מיד לאחריה. 'מוקד סיוע לעובדים זרים' סייע ל-6 נשים לתבוע על כליאת שווא את מדינת ישראל. במהלך שנת 2006 הסתיימו 3 תביעות בפשרה והמדינה שילמה פיצוי לנשים.⁷³

יישום חוק זכויות נפגעי עבירה

חוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001, מקנה לקורבנות עבירה זכויות כמו: לקבל מידע על התנהלות ההליך הפלילי כנגד האדם שפגע בהם, לעיין בכתב האישום, לדעת אם העברין מצוי במעצר, מועדי הדיונים בתיק, להביע עמדה ביחס להסדרי טיעון ועוד. בשנת 2006 הורחבו זכויותיהם של נפגעי עבירה. הם החלו להגיש, בחקירתם או לאחר מכן, 'הצהרת נפגע עבירה' ובה תיאור הנזק שנגרם להם.⁷⁴ נפגעי עבירות מין ואלומות חמורה שבטיפול הפרקליטות מסרו הצהרותיהם בפרקליטות. בית המשפט העליון העניק השנה משקל רב יותר לזכותו של נפגע עבירה לפיצוי מאשר למצבו הכלכלי של העברין, ופסק כי יש לפצות את הראשון ללא קשר למצבו הכלכלי של השני.⁷⁵ כמו כן, הוקמה מערכת המאפשרת לקורבנות עבירה להתעדכן ביחס למצב תיקו של העברין: הן באינטרנט, במערכת בה ניתן לאתר באמצעות סיסמה פרטים על אודות התיק,⁷⁶ והן במענה קולי ממוחשב בטלפון.⁷⁷ אך בעוד שביחס לקורבנות עבירה באופן כללי חל השנה שיפור, מצבם של קורבנות סחר לא השתפר ואף הידרדר. הסדרי טיעון רבים נחתמו מבלי שהפרקליטות יידעה את הנשים והם הוצגו בפניהן כעובדה מוגמרת. לרוב הן לא קיבלו כל מידע על ההליך המשפטי ולא זכו לעותק מכתב האישום. הן לא היו מודעות לזכותן להגיש הצהרת נפגע עבירה, ובשלב מתן גזר הדין או ועדת שחרורים, הן לרוב כבר גורשו וכמובן שלא יכלו להביע עמדה.

⁷¹ למיטב ידיעתנו, נתונים אלו נכונים לא רק לשנת 2006 אלא לכל התביעות האזרחיות שהוגשו בידי קורבנות סחר נגד סוחריהן.

⁷² כ"ש 91548/00 מ"י נ' ווריובקי (לא פורסם, החלטה מיום 12.7.2000).

⁷³ כ-א 23035/05 מ.פ.נ' מ"י (פסק דין מיום 23.10.2006) פוצתה התובעת ב-30,000 ש"ח, ואותו סכום ב-א 74944/04 ז.א.

⁷⁴ מ"י (פסק דין מיום 27.2.2007); ב-א 60363/03 ק.ק.נ' מ"י (פסק דין מיום 11.2.2007) פוצתה התובעת ב-9,000 ש"ח.

⁷⁵ לפי ס' 18 לחוק זכויות נפגעי עבירה. הנפגע זכאי שהתובע יביא את ההצהרה לבית המשפט בדיון בדבר גזר הדין של הנאשם.

⁷⁶ ע"פ 5761/05 מג'דלאוי נ' מ"י ואח' (גזר דין מיום 24.7.2006).

⁷⁷ <http://www.gov.il/FirstGov/TopNav/Situations/SCrimeOffendedRights/FelonyVictims> בשיבת וועדת חוק

חוקה ומשפט, 7.2.2007, מסרה המשטרה שרק חצי מ-200,000 נפגעי עבירה בישראל קיבלו סיסמה המאפשרת גישה לאתר.

⁷⁷ המידע מוזן בידי שוטרים ופרקליטים וכולל מידע שוטף על אודות התיק, השלב בו הוא נמצא, האם החשוד/נאשם במעצר ועוד.

בשנת 2006 הוכר תסקיר נפגע עבירה ככלי חשוב, אשר עשוי לסייע לבית המשפט במלאכת גזירת הדין, כדי שהתוצאה תהיה מאוזנת ותיקח בחשבון את כל הגורמים הרלבנטיים.⁷⁸ במקרה אחד יזם בית המשפט הגשת תסקיר אף שלא התבקש לעשות כן על ידי הצדדים.⁷⁹ אולם תסקירי נפגעי עבירה נותרו לרוב נחלתם של קורבנות עבירה ישראלים, וגם ביחס אליהם השימוש בהם השתנה בין הרכבים שונים. הבדל משמעותי ניכר אף בתיקי עבירות מין שנדונו בבית המשפט המחוזי בתל אביב. בתיקים שנדונו בפני השופטים טל, אמסטרדם ולבהר, הוגשה הצהרת נפגע ב-3 מבין 5 תיקים.⁸⁰ בתיקים שנדונו בפני הרכב השופטים אופיר תום, סוקולוב ושנלר התקבלו 6 תסקירי נפגע מבין 13 תיקים, אך לגבי 5 מקרים נוספים צוין בגזר הדין כי התסקיר לא הוגש בשל התנגדות המתלוננת או מי מטעמה.⁸¹ לעומת זאת ב-7 התיקים שנדונו בפני הרכב השופטים טימן, ברוש ושפירא, לא צוין אף תסקיר של נפגעי עבירות מין.⁸² ביחס לקורבנות סחר, לא עשה בית משפט שימוש באפשרות זו ולו גם פעם אחת. גם הסנגוריה והתביעה לא ביקשו תסקיר כזה.

תחום נוסף שבו לא חל שיפור אלא אף חלה הרעה משמעותית ביחס לקורבנות סחר כנפגעות עבירה היה ביחסה של מערכת המשפט לארגוני הסיוע לנשים. בשנת 2006 הוגשו מספר בקשות בידי סנגורים לזמן לעדות מתנדבים הפועלים בארגוני זכויות אדם, כדי לחקור אותם ביחס למגעייהם עם קורבנות העבירה, במטרה לנסות ולהוכיח כי הנשים החליטו להעיד רק לאחר שהובטחו להן טובות הנאה בידי המתנדבים. כך למשל ביקש סנגור באחד מהתיקים להורות למשטרה, לפרקליטות, למשרד העבודה, למשרד הרווחה, למשרד הפנים ולעו"ד שסייע למתלוננת מטעם המוקד לחשוף חומר חסוי אודות המתלוננת, לרבות כל הסכמה שהייתה בינה לבין רשויות המדינה, כל בקשה שהגישה לרשויות על מנת להסדיר את מעמדה, מידע על תיקי סחר נוספים בהם היה מעורב עוה"ד מטעם המוקד והחומר המצוי במשרדו של עוה"ד אודות המתלוננת.⁸³ ברבים מתיקי הסחר, מנסים הסנגורים להכפיש את הנשים, להוכיח כי אינן אמינות או כי יש

⁷⁸ פה 1110/05 מ"י נ' ורסנו (החלטה מיום 18.12.2006).

⁷⁹ תפ"ח (ת"א) 1071/05 מ"י נ' פלוני (החלטה מיום 18.7.2006). בשונה מהצהרת קורבן, תסקיר קורבן, נעשה בידי איש מקצוע מטעם המדינה. מטרתו להעריך את מצב הקורבן כיום ולבחון את הנוק שנגרם לו כתוצאה מן העבירה. התסקיר נערך רק בהסכמת הקורבן, לאחר שנתבקש על-ידי הפרקליטות או בית המשפט. (חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב] תשמ"ב-1982).

80 תפ"ח (ת"א) 1070/05 מ"י נ' גנזו (גזר דין מיום 22.11.2006); תפ"ח (ת"א) 1037/04 מ"י נ' דואק (גזר דין מיום 18.10.2006); תפ"ח (ת"א) 1024/05 מ"י נ' פלוני (גזר דין מיום 17.5.2006); תפ"ח (ת"א) 1074/06 מ"י נ' הנדל (גזר דין מיום 30.10.2006); תפ"ח (ת"א) 1022/05 מ"י נ' קויה (גזר דין מיום 23.2.2006).

81 תפ"ח (ת"א) 1003/05 מ"י נ' ר.ג. (גזר דין מיום 10.4.2006); תפ"ח (ת"א) 1059/05 מ"י נ' פלוני (גזר דין מיום 6.9.2006); תפ"ח (ת"א) 1175/04 מ"י נ' פלוני (גזר דין מיום 3.7.2006); תפ"ח (ת"א) 1177/05 מ"י נ' גדאי (גזר דין מיום 22.6.2006); תפ"ח (ת"א) 1121/05 מ"י נ' ש.א.ט.ש (גזר דין מיום 11.6.2006); תפ"ח (ת"א) 1057/04 מ"י נ' פלוני (גזר דין מיום 6.3.2006). התיקים בהם צוין מדוע לא הוגש תסקיר הם: תפ"ח (ת"א) 1201/04, 1202/04 מ"י נ' נ.ב.א. ואח' (גזר דין מיום 10.3.2006); תפ"ח (ת"א) 1004/06 מ"י נ' פלוני (גזר דין מיום 17.9.2006); תפ"ח (ת"א) 1110/04 מ"י נ' ארקא ואח' (גזר דין מיום 15.6.2006); תפ"ח (ת"א) 1206/04 מ"י נ' קוקה (גזר דין מיום 16.1.2006); תפ"ח (ת"א) 1058/05 מ"י נ' גדליה (גזר דין מיום 11.1.2006). שני תיקים נוספים שנדונו בפני הרכב זה בעבירות מין, אך בהם לא ביקש בית משפט להורות על תסקיר קורבן, מבלי לציין סיבה מיוחדת, הם תפ"ח (ת"א) 1176/04 מ"י נ' בן דרור (גזר דין מיום 26.9.2006); תפ"ח (ת"א) 1056/04 מ"י נ' בקלו (גזר דין מיום 10.4.2006).

82 גזרי הדין שניתנו על-ידי הרכב זה הם: תפ"ח (ת"א) 1134/04 מ"י נ' סלימאן (גזר דין מיום 31.1.2006); תפ"ח (ת"א) 1186/05 מ"י נ' פלוני (גזר דין מיום 15.5.2006); תפ"ח (ת"א) 1081/05 מ"י נ' סהרן (גזר דין מיום 17.7.2006); תפ"ח (ת"א) 1019/06 מ"י נ' דיגמי (גזר דין מיום 25.9.2006); תפ"ח (ת"א) 1051/06 מ"י נ' בינדר (גזר דין מיום 14.11.2006); תפ"ח (ת"א) 1113/05 מ"י נ' שטינברג (גזר דין מיום 30.11.2006).
⁸³ ראו למשל ב"ש 92198/05 שולקין נ' מ"י (החלטה מיום 31.10.2005).

להפחית במשקל עדותן עקב הבטחות לכאורה שניתנו להן. פרטים העולים בשיחות אלו צריכים להיות חסויים, ואין לכפות על מתנדבים למסרם.

פרסום שמות קורבנות הסחר

שמותיהן של קורבנות סחר, כמו שמותיהן של קורבנות עבירות מין אחרות, צריכים להיוותר אנונימיים. רוב בתי המשפט אינם נוקבים בשמותיהן של קורבנות הסחר בהליכים המשפטיים, אולם בשנת 2006 פורסמו שמותיהן המלאים של קורבנות סחר שהיו **עדות תביעה** ב-5 תיקים, ובמקרה מסוים פרסם בית משפט בהכרעת הדין גם את עיר מגוריהן במדינת מוצאן. הליך נוסף מפרט את שמה של **עדת הגנה** שהגיעה לישראל, על פי המתואר בדברי בית המשפט, בנסיבות המרמזות כי הייתה קורבן סחר.

5. "תיק המחילות"

תיק המחילות הוא מתיקי הסחר המרכזיים שהתנהלו בשנים האחרונות. במסגרתו התבצעו הפרות זכויות אדם חמורות, והוא ממחיש כשלים רבים ביחסה של מערכת המשפט לעבירת הסחר בנשים, שעליהם הצביע דו"ח זה. על כן נסקור אותו בהרחבה. כתב האישום בפרשה זו ייחס לנאשמים עבירות של סחר בבני אדם, סרסרות, כליאת שווא ועוד עבירות.⁸⁴ קורבנותיו נדרשו לעסוק בזנות רוב שעות היום, ולבקש אישור מיוחדים לנוח, לאכול ולצאת לשירותים. כך סיפרה אחת הנשים:

"לא היה טעם לדבר איתם, לא הייתי קיימת בשבילם... כשהתחלתי לעבוד היו לי הרבה קליינטים והיה לי מזה דימום. סלאביק הוביל אותי לאישה ואמר לי לשלם לה 500 שקל. היא בדקה לי את הנרתיק ואמרה יש לך שפשוף מקיום יחסי מין רבים. אמרתי זאת לסלאבה, והוא אמר: 'לא נורא, תשתמשי בסיכה' ובאותו יום הסיע אותי חזרה לעבודה... עד היום אני נזכרת איך אני שוכבת מתחת לקליינטים ובוכה מכאבים ומישה, סלאביק... מכריחים אותי לעבוד בלי הפסקה."⁸⁵

הנאשמים עשו שימוש בשירותיו של קורבן סחר אחר כדי לבנות מחילות בקירות בתי הבושת בהן הוסתרו הנשים בעת ביקורת משטרה. שומרים שהוצבו היו מתריעים במכשירי קשר כי המשטרה מתקרבת לבית הבושת, וקורבנות הסחר נדרשו לרוץ ולהסתתר בתוך המחילות, לנעול אותן מבפנים ולעתים גם להסוות את הפתחים בקופסאות צבע ושקי מלט. הנשים נאלצו לערוך 'תרגולות' ולשפר את מהירות הסתרתן. הן הורשו לקחת איתן למחילות רק בקבוקי שתייה ומגבות שבהן נדרשו לעשות את צרכיהן במקרים של הסתרות ממושכת. באחד המקרים נתקפה אחת הנשים היסטריה לאחר שנכנסה למחילות, ואחד הנאשמים שהסתתר עימה חסם את פיה במגבת. בזמן שהנשים הוסתרו, דאגו סוחריהן ליצור חזות של

⁸⁴ המידע בתת פרק זה מבוסס על ההליכים שפורסמו בפרשה זו, ובעיקר הליכי המעצרים בה: בש"פ 3234/06 מ"י נ' ברכמן ואח' (החלטה מיום 1.5.2006); ב"ש (ת"א) 90434/06 מ"י נ' צ'ובני (החלטה מיום 23.3.2006); ב"ש (ת"א) 90435/06 מ"י נ' ברכמן (החלטה מיום 12.3.2006); בש"פ 8648/06 מ"י נ' ברכמן ואח' (החלטה מיום 26.11.2006).

⁸⁵ ב"ש 90435/06, עמ' 5.

"בית בושת רגיל" - פקידת הקבלה שהועסקה במקום העידה כי בהישמע האזעקה היא נדרשה להתיישב בסלון ולהתחזות לזונה, מכיוון שהייתה ברשותה תעודת זהות ישראלית אותה יכלה להציג בפני השוטרים.

התנהלות המשפט: כתב האישום בפרשה הוגש בפברואר 2006 לבית המשפט המחוזי בתל אביב ובמקביל הוגשה בקשה למעצרו של הנאשמים עד תום ההליכים.⁸⁶ רק חלק מן הנאשמים נעצרו עד תום ההליכים, בעוד שאחרים נשלחו למעצר בית. מספר ישיבות נדחו לבקשת הסנגוריה, שביקשה ללמוד את החומר, ובמאי נקבעו ארבע ישיבות לצורך שמיעת עדים בינואר 2007. ביולי דחה בית המשפט בקשה להקדים את שמיעת עדויות הנשים. בספטמבר מסרו הצדדים לבית משפט כי מתנהל ביניהם משא ומתן. בחודש נובמבר נדונה בבית המשפט העליון בקשת הפרקליטות להאריך את מעצרו של הנאשמים מעבר לתשעת החודשים הקבועים החוק, וזאת מבלי שהתקיימה ולו ישיבת הוכחות אחת. לאחר הדיון מסרו הצדדים לבית משפט העליון ששתי ישיבות שהיו קבועות לינואר בוטלו על ידי בית המשפט המחוזי מבלי שנקבעו מועדים חדשים. בית המשפט העליון הורה לנשיא בית המשפט המחוזי לבחון אפשרות שהתיק יועבר להרכב אחר, כדי לזרז את תחילת שמיעת העדים. נשיא בית המשפט המחוזי השיב כי נעשתה פניה להרכב הדין בתיק, והשופט שלי טימן, ראש ההרכב, מסר כי ביטול הדיונים בעניינם של המשיבים נעשה כחלק משינויים משמעותיים בסדר שמיעת תיקים שונים על ידי ההרכב, נוכח קיומם של תיקים ותיקים ורגישים יותר.⁸⁷ בנסיבות אלו, נאליץ בית המשפט העליון לשחרר את רוב הנאשמים למעצר בית.⁸⁸

יש להניח, כי הידיעה שהעצורים עומדים להשתחרר וכי אין תאריכי דיון בעתיד הקרוב תרמה במידת מה להחלטת הפרקליטות להגיע להסדר טיעון עם הנאשמים, הגם שהעונשים שנגזרו במסגרתו היו כה נמוכים ביחס לחומרת העבירות. יתירה מזו, כנימוק נוסף לקבלת הסדר הטיעון, ציין בית המשפט כי **"שתי המתלוננות גם יחד הביעו הסכמה באשר להסדר ואף חשות הקלה גדולה והביעו שביעות רצון... אמנם התביעה הכללית אמונה על האינטרס הציבורי, אולם כל מקרה לגופו ותמיד יש להתחשב גם בקורבנות עצמן"**.⁸⁹ ואולם פני הדברים נראים שונים במכתבה של מנהלת מקלט "מעגן" לקורבנות סחר בנשים למתאמת הבינמשרדית לנושא הסחר בבני אדם:

"ברצוני להביא לידיעתך, כי הפרקליטה פגשה בפרקליטות רק את אחת הקורבנות (ז.א.) לצורך הכנתה לעדות. לדברי ז. במועד זה נאמר לה כי יתכן והיא לא תצטרך להעיד למחרת, היות ואולי יגיעו להסדר טיעון עם הנאשם. **היא לא שמעה אודות תוכן ההסדר ולא נשאלה אם הוא לרוחה.** את האישה השניה (ו.ס.) לא פגשה הפרקליטה כלל... ז. כעסה מאד והביעה מורת רוח רבה, גם נוכח העובדה שהיא המתונה זמן ממושך רק לצורך העדה, וכן כי עונש המאסר, שהושת על הנאשמים הינו מקל ומשמעו שהנאשמים ישוחררו ממאסרם, אף בטרם תשוב היא למדינת מוצאה."⁹⁰

⁸⁶ תפ"ח 1016/06 מ"י נ' ברכמן ואח' (גזר דין מיום 24.1.2007).

⁸⁷ בש"פ 8648/06, עמ' 6.

⁸⁸ שניים מן הנאשמים נשפטו בינתיים למאסר בתיקים אחרים.

⁸⁹ תפ"ח 1016/06 מ"י נ' ברכמן ואח' (גזר דין מיום 24.1.2007), עמ' 8. ההדגשה במקור.

⁹⁰ מכתבה של עו"ד רינת דוידוביץ, מנהלת מקלט "מעגן", לעו"ד רחל גרשוני, מתאמת בין משרדית לנושא הסחר בבני אדם, מיום 1 במרץ 2007. ההדגשה במקור.

לא ברור מדוע סבר הרכב השופטים טימן, שפירא וברוש כי ישנם תיקים "ותיקים ורגישים יותר", שקיבלו קדימות על פני תיק חמור זה, אך עמדתו עולה בקנה אחד עם העונשים הנמוכים שהרכב זה הטיל באופן עקבי בשנה החולפת על סוחרי נשים, כאשר גזר את דינם של 7 נאשמים ב-2 תיקים.⁹¹ ביחס ל-5 מהם ציין ההרכב בגזר דינו כי הם בעלי "עבר פלילי מאותו סוג", ולמרות זאת, על אף אחד מן הנאשמים שהופיעו בפניהם על סחר בבני אדם, כליאת שווא, סרסרות ועבירות נוספות הוא לא גזר עונשי המאסר בפועל העולים על שנתיים וחצי.⁹² יש לציין כי גזר דין זה לא פורסם במאגרים הממוחשבים, שהרי פסיקה דומה המכילה פרטים אינטימיים ומזהים על קורבנות סחר פורסמו השנה כמו בשנים הקודמות. אפשר להעריך כי לאור הסערה הציבורית שעורר הסדר הטיעון, העדיפה מערכת המשפט להימנע מפרסום גזר הדין.

המלצות

ענישה

- על הפרקליטות לדרוש ענישה מחמירה יותר בתיקי סחר בבני אדם.
- יש לתקן את סעיף 377 ב לחוק איסור סחר בבני אדם כך שיקבע כי עונש המינימום יכלול מאסר בפועל, וכי לא ניתן יהיה להמירו במאסר על תנאי, או לפסוק אותו בחופף לעונש מאסר אחר.

הפרקליטות

- יש למנות בכל מחוז פרקליטים שיתמחו בעבירת הסחר בבני אדם ולתת הכשרה בנושא לכל הפרקליטים.
- על הפרקליטות לאכוף את חוק זכויות נפגעי עבירה כלשונו, ובעיקר ליידע את הנשים על אודות הסדרי טיעון, לשמוע את עמדתן ולקבל מהן הצהרת נפגעת עבירה.

בתי המשפט

- יש לשקול מינוי הרכבים מיוחדים לשמיעת תיקי סחר בבני אדם ולתגבר את ההרכבים הקיימים בבית המשפט המחוזי בתל אביב ובבאר שבע.

⁹¹ פה (ת"א) 1055/05 מ"י נ' בנימין ואח' (גזר דין לנאשם 3 מיום 29.3.2006 וגזר דין לנאשמים נוספים מיום 17.7.2006), פה (ת"א) 1056/05 מ"י נ' גולדנברג (גזר דין מיום 25.4.2006).

⁹² בחלק מן המקרים נשפט הנאשם ל-4 שנות מאסר, אך מהן שנה וחצי במצטבר לעונש מאסר אחר, כך שבפועל נותרו לו לריצוי שנתיים וחצי בלבד. ראו: תפ"ח (ת"א) 1055/05 מ"י נ' בנימין ואח' (גזר דין מיום 29.3.2006). הנאשם בנויאת זוה לאגר, בעל עבר פלילי בסחר בנשים, נידון בתיק זה לעונש מאסר של 4 שנים, מתוכן שנה וחצי בחופף למאסר שהוא מרצה כעת ושנתיים וחצי במצטבר. דוגמה זוה חזרה על עצמה בתפ"ח 1056/05 מ"י נ' גולדנברג ואח' (גזר דין מיום 25.4.2006).

- יש לדרוש תסקירי קורבן והצהרת קורבן בכל מקרה בו קורבן העבירה מעוניינת בכך ולבדוק האם הפרקליטות יידעה את קורבנות הסחר בנושא הסדרי טיעון.
- יש להייב הרכבי שופטים השומעים תיקי סחר בבני אדם לעבור הכשרות בנושא זה, כדי שיבינו לעומק את המניעים המשפיעים על הקורבנות, כדי לצמצם את הפערים העצומים בהחלטותיהם של הרכבים שונים וכדי לאפשר להם להבין טוב יותר את המשמעויות של החידושים בחוק איסור הסחר בבני אדם (תיקוני חקיקה).

מאבק כלכלי בסחר בבני אדם

- הפיצוי המרבי לקורבנות הסחר צריך להיות נקודת המוצא ורק במקרים מיוחדים יש לסטות ממנו.
- כאשר מושג הסדר טיעון בין הצדדים, יש להתנותו בהפקדת הפיצוי לפני גזר הדין.
- יש להשוות את מעמדו של הפיצוי בחוק למעמדו של הקנס, באופן זה שאי תשלומו יגרור עונש מאסר.
- יש לעשות שימוש רב יותר במנגנון חילוט הרכוש.
- כאשר סוחר, או אדם הנאשם בעבירות הנלוות לסחר אינו מצוי במעצר עד תום ההליכים, ומפקיד ערבות לצורך הבטחת התייצבותו למשפט, יש ליצור הליך מהיר, אשר יאפשר, בעת מתן גזר דין הכולל פיצויים לקורבנות, חילוט הערבות והעברתה באופן ישיר לנשים עצמן.
- על שר המשפטים להתקין תקנות לקרן למאבק בסחר בבני אדם ושיקום קורבנותיו, תוך שימת דגש לפיצוי הקורבנות ולא תשלום הוצאות שאמורות לבוא מאוצר המדינה.

הקרן למאבק בסחר בבני אדם ושיקום קורבנותיו

- יש לעשות שימוש בכספי הקרן לפיצוי קורבנות הסחר - ולמטרה זו בלבד.
- בנוסף לכספים שהחוק קבע שיועברו לקרן, יש להעביר אליה גם כספי ערבויות המחולטות מסוחרים נשים ונאשמים בעבירות נלוות אשר מפרים את תנאי שחרורם בערובה.
- יש לקבוע אמות מידה אחידות שיאפשרו לכמת את הנזק שנגרם לקורבן הסחר ולפצותו בלא קשר לשאלה האם מי שסחר בה אותה והאם נמצא בידי רכוש, אם לאו.